

ХУМОР КАО НАЧИН ИСКАЗИВАЊА НАДМОЋИ ВОДИТЕЉА У КВИЗУ „НАЈСЛАБИЈА КАРИКА“¹

У овом раду проучавамо на које начине се користи хумор у ТВ квизу „Најслабија карика“ (енг. *The Weakest Link*) (америчка варијанта из 2020. године). Циљ проучавања хумора јесте да се нагласи на које начине се користи хумор у помешаном квизу да би водитељка квиза исказала своју позицију моћи у односу на такмичаре. Хумор посматрамо кроз ставове аутора Динел, Кулпепер и Хуа, уз додатке других аутора где су додатна објашњења потребна. Могу се приметити следеће схеме хумора које се користе у ту сврху: (1) водитељка користи игру речи како би се (суптилно) подсмевала општој интелигенцији такмичара; (2) водитељка користи занимања или интересовања такмичара као основу за ироничне и саркастичне коментаре; (3) водитељка се путем метајезика шали на рачун самог квиза, ТВ формата или опште поп културе; (4) водитељка на хумористичан начин коментарише интеракцију међу такмичарима.

Кључне речи: хумор, иронија, сарказам, Најслабија карика, квиз, моћ и језик.

1. Увод

Природа социјалних односа у различитим друштвеним и историјским околностима и способност појединца услов су за испољавање моћи. Демонстрирање моћи, утицаја, власти, снаге и ауторитета често се изражава путем језика. У србистичкој литератури постоје студије и монографије које говоре о бирократском језику и манипулацији људима (Klikovac, 2008), али и о моћи коју речи имају (Filipović, 2018).

Хумор представља једну од тема детаљно обрађених у филозофским, психолошким, социолошким и антрополошким истраживањима. Због различитих начина на које хумор може да се манифестује, ни студије језика нису остале имуне на проучавање овог феномена. Лингвисти се често фокусирају на анализу једног од следећих аспеката хумора – семантички, когнитивни, социolingвистички и прагматички – како би сузили своје поље истраживања и концентрисали се на појединачне манифестације ове широке области проучавања

¹ Истраживање спроведено у раду финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/ 200198).

(Dyrel, 2009: 1284). Постоје две главне врсте хумора – вербални, невербални. Вербални хумор подразумева размену дискурса путем говора и текста, те нуди богат корпус за истраживање. Невербални хумор укључује мимику, гестове, слике и уопштено говор тела (Dyrel, 2009: 1284). У нашем конкретном истраживању ова два типа хумора су неодвојива, те ћемо их посматрати као комплементарне елементе једне целине. Додатно, конверзацијски хумор се може видети као саставни део вербалног хумора јер подразумева стварање хумора у оквиру живих разговора и интеракција између субјеката (Dyrel, 2009: 1286). Може бити исказан једном речју или лексемом, фраземом, читавом реченицом па и разменом у оквиру дискурса који иницијално не мора да врши хумористичке функције. Успешна размена информација између комуникатора зависи од њихове концептуализације (енг. *conceptualization*), тј. формира се на основу човековог чулног, физичког, емоционалног и интелектуалног искуства у односу на свет који га окружује. Другим речима:

„Конверзацијски хумор се овде користи као свеобухватни термин за различите исказе који су створени спонтано или за цитиране речи које су изречене како би забавиле слушаоца. Ови искази могу директно да допринесу семантичкој садржини разговора или да промене ток разговора ка хумористичном модусу/интенцији/сврси, где се говорничково значење не мора искрено поклапати са значењем које њихов хумористички исказ преноси“ (Dyrel, 2009: 1286).

У овом раду ми ћемо се фокусирати на конверзацијски хумор, заступљен у исказима у квизу *Најслабија карика*. Након кратког прегледа опште теорије хумора и истицања шта се може подразумевати под хумористичним исказима, пажњу ћемо усмерити на различите манифестације и типове хумора и објаснити њихове основне карактеристике. Други део рада посветићемо анализи хумористичких инстанци које смо ексцерпирали из епизода америчке верзије квиза и истаћи ћемо начине на које водитељка квиза заузима позицију моћи у односу на такмичаре.

2. Уопштено о хумору

Једна од основних дистинкција коју треба имати у виду у оваквом типу анализе јесте разлика између *смешног* и *хумористичног*. Како Динел (Dyrel, 2018: 26–27) истиче смешно и несмешно су два екстрема једног континуума који зависе од смисла за хумор дате индивидуе и идиосинкратских перцепција у задатом контексту (односно разумевање смешног зависи од слушаоачевог става и тренутног расположења). Са друге стране, хумористично и нехумористично се може посматрати као објективна дихотомија – један стимуланс је или хумористичан или није. Хумор се, дакле, може једноставно дефинисати као било шта што има потенцијал да изазове осећај забаве за говорника, слушаоца или треће лице (Dyrel, 2018: 26–27). Можемо претпоставити да одређене ситуације и искази могу бити хумористични, али не нужно и смешни. Присуство хумора

се може верификовати путем анализе његових компоненти или подтипова. Као што је напоменуто у уводу, ми ћемо се фокусирати на вербални хумор, те овом приликом издвајамо његове компоненте и типове.

Александер (енг. R. J. Alexander) издваја следеће компоненте које помажу да се детерминишу различити типови вербалног хумора (Александер, 1997: 10): (а) интенција говорника или писца (да ли је инстанца хумора била (не) намерна); (б) свесност говорника (да ли је инстанца хумора била (под)свесна); (в) злонамерна или доброћудна интенција (да ли је говорник намеравао да исмева или нападне саговорника или да га забави и да се „шегаче“); (г) присуство оштроумности и хумора (енг. *wit*). Ове компоненте су у мањој или већој мери присутне у свакој инстанци хумора. Оно што одређује однос датих компоненти јесте контекст. Различити начини на који се он може интерпретирати, чини хумор вишеслојним. Тако једна шала може бити различито протумачена од стране људи који су у истој публици која је чула хумористични исказ. Штавише, Дејвис (енг. Davies) наглашава да сама природа хумора дозвољава двојак интерпретације које могу да или ојачају досадашње друштвене норме или, пак, да их изазову и створе нова значења датих исказа (Davies, 2017: 482). Контекст ТВ квиза у овом случају не представља изузетак. Могло би се рећи да је квиз *Најслабија карика*, изузетак од општег правила и норми које прате формат квиза. Наиме, овај квиз који се премијерно приказивао у Уједињеном Краљевству у току 2000. године, стекао је популарност због своје „експлоатативне“ атмосфере која је дизајнирана тако да се понизе учесници, што је у суштој супротности са стандардом ТВ квизова где водитељи дају подршку и величају такмичаре (Culpeper, 2005: 35). У овом формату квиза субјекат моћи, и то моћи као надмоћи,² јесте водитељка. Оваква моћ подразумева хијерархију и испољава се владањем, управљањем и заповедањем. Имајући у виду опште карактеристике хумора у комбинацији са контекстом квиза *Најслабија карика*, у наставку ћемо представити начине на који се хумор реализује у овом квизу.

3. Типови реализације хумора

3.1. Шала

Шала (енг. *joke*) представља прототипичан облик вербалног хумора. Иако је овај концепт опште познат говорницима једног језика постоје потешкоће да се шала дефинише у лингвистичким истраживањима. Према најприхваћенијој дефиницији, шала се састоји од основе (енг. *build-up*) и поенте (енг. *punch/punchline*) (Hockett, 1977: 259). У највећем броју случајева основа се гради на бази наратива и/или дијалога, док је поента финални део шале који буди осећај изненађења и неслагања са основом (Suls, 1972: 82–83). Према овој општој дефиницији постоји велики број подтипова шале. Због обима рада и саме тематике, ми ћемо се концентрисати на типове шала које су присутне у нашем

² Моћ као надмоћ један је од начина испољавања моћи у филозофском смислу (Чупић, 2002: 81).

корпусу³, док ћемо остале оставити као потенцијалне предмете будућих истраживања.

3.2. Хумористичне лексеме и фраземи

Хумористични потенцијал лексема (енг. *lexeme*) лежи у њиховој способности да пренесу нова семантичка значења или да истакну, путем тих значења, неслагања између њихових конституената. Најбољи примери ове врсте хумора су неологизми (Dyrel, 2009: 1286). Фраземи (енг. *phrase*) функционишу на истом принципу где се путем поређења појединачних елемената ствара хумор услед сучељавања.

3.3. Досетке и реплике

Досетке (енг. *witticism*) спајају хумор и интелигенцију иако по својој природи не морају бити смешне (Norrick, 1987). Досетке су уско повезане за дати контекст и, за разлику од шала, дешавају се спонтано. Оне се попут пословица могу разумети и независно од контекста, али у већини случајева настају као реакција на ситуације и контексте (који се понављају), нпр. разговор о политици или као реакција на нечије кашњење (Long and Graesser, 1988: 38). Ипак, иако досетке настају као производ датог тренутка, оне могу да постану саставни део нечијег идиолекта или језика одређене друштвене групе (Norrick, 1994), а нарочито ако их користе истакнуте личности у оквиру дате групе.

Сличан вид хумора се може пронаћи и у репликама (енг. *retort*) које се, попут досетки, јављају спонтано као одговор на претходно изречени исказ. За разлику од досетки, реплике могу садржати дозу сарказма и често нису намењене директно за забаву саговорника већ и трећих лица (Holmes and Marra, 2002: 1687). Додатни механизам који је присутан у репликама јесте претварање саговорника да није разумео претходни исказ, што их је навело да произведу реплику са другачијим значењем (Norrick, 1984 у Dyrel, 2009: 1292).

3.4. Иронија и сарказам

Основа ироније (енг. *irony*) лежи у сукобу две интерпретације – суочавају се буквално значење онога што је речено са имплицитним значењем које говорник преноси (Dyrel, 2009: 1289). Додатно се сматра да је у ироничним коментарима садржан вредносни суд. Треба нагласити да овај вредносни суд, не мора нужно бити негативан, већ може бити и позитиван по својој природи (Attardo, 2000). Негативан став је садржан у саркастичној иронији или сарказму (енг. *sarcastic irony or sarcasm*). Иако се ова два појма често користе у истим контекстима, треба имати на уму да су дистинктни, јер сарказам не подразумева иронију и иронија може да буде позитивна.⁴ Код ироније и сарказма, сматра Живковић (2019)

³ Видети секцију Анализа корпуса.

⁴ О општим односима ироније и сарказма, компаративној анализи поимања ироније: од реторичких, преко прагматичких, до стилистичких и филозофских домена па све до претварања,

треба имати у виду однос надмоћности и потчињености присутан у ироничним и саркастичним исказима и ситуацијама, степенима сугерисања, прикривања и откривања иронијске интенције, као и питања раслојавања сарказма. Са друге стране сарказам је синониман са *оштром опаском* која може да садржи и критику (Partington, 2006: 212; Dynel, 2018: 150–151). Један од елемената који повезује ова два појма јесте хумор. И иронија и сарказам имају способност да произведу хумор услед сукоба интерпретација (Dynel, 2018: 136)

3.5. Игре речи

Игре речи (енг. *pun*) се дефинишу као хумористичне вербализације (енг. *verbalization*) где је у једној речи активирано истовремено два значења. Ово је могуће услед инхерентне амбивалентности одређених речи или фраза. Ове речи када се употребе у оквиру игре речи манифестују се путем истих или сличних облика, али преносе два различита значења (Dynel, 2009: 1289).

3.6. Алузије

У сврхе хумора, можемо се позвати на већ постојеће материјале путем алузија (енг. *allusion*) које могу да се јаве у виду дисторзија (када се врши референце на постојећи извор, чине се значајне промене или у форми или у значењу) или цитирања (верно представљање изворног текста) (Dynel, 2009: 1290). Путем дисторзије можемо брисати, супституисати, додавати садржај оригиналу чиме се не мења само облик, већ и значење што може довести до хумористичног ефекта. Хумор приликом цитирања произилази из комбинације слушаоачевог предзнања о оригиналном извору и релевантности ситуације у којој је извор цитиран (Dynel, 2009: 1290).

3.7. Сукоб регистра

Сукоб регистра (енг. *register clash*) подразумева коришћење формалнијих регистара у неформалним ситуацијама или обратно, конверзацијски регистар у званичним ситуацијама. Хумор овде не настаје само услед стила изражавања који је у датом тренутку (не)прикладан, већ и због идеја и концепата које се њима преносе (Partington, 2006).

3.8. Задиркивање

Приликом задиркивања (енг. *teasing*) искази не треба нужно да имају истинитосну вредност већ да пренесу хумористични садржај где су оба учесника свесна ове чињенице. Међутим, треба имати на уму да ниво агресивности приликом задиркивања може да варира, или чак да буде непостојећи, јер путем задиркивања говорник не жели заиста да увреди саговорника већ да их на шалив начин изазове

супротности значења и противуречности као иманентних одлика иронијског дискурса види детаљније Живковић 2019: 197–211. Осим тога, ово истраживање отвара питања аутономије сарказма, без обележја јетке ироније.

(Dyrel, 2009: 1293). Иако се задиркивање често везује за детињство, као и са другим видовима хумора, интерпретација задиркивања зависи од контекста. Због тога имамо друштвено прихватљиве (у оригиналу *prosocial*) облике задиркивања (разиграно и шаљиво задиркивање) и антисоцијалне облике задиркивања (агресивно и злонамерно задиркивање) који се могу у различитим друштвеним ситуацијама преплитати (Haugh, 2017: 204–205). Оно што нарочито треба имати у виду, јесте да задиркивања не захтевају присуство шире публике (јер се углавном очекује реакција саговорника), али може деловати да су осмишљени како би се добила реакција публике, било да је реална или хипотетичка (Pawluk, 1989 у Haugh, 2017: 208). Сходно овоме, реакције на задиркивање могу да варирају од „смешно“ и „забавно“ до тога да неко буде „изнервиран“, „увређен“ или чак „повређен“, што саговорници могу исказати вербалним и невербалним путем (Haugh, 2017: 208).

Разлози зашто бисмо некога хтели да задиркујемо, треба тражити у функцијама које задиркивање може да има (Haugh, 2017: 210). Афективне функције подразумевају изазивање смеха, зближавање са саговорником путем шегачења, исказивања нежности и осећаја љубави, нервирање саговорника, изазивања осећаја посрамљености, зарад забављања публике или како би се умањио ефекат претходне погрешке или друштвеног преступа. Инструменталне функције задиркивања служе да би се појединац иницирао у нову друштвену групу или како би се промовисао конформизам као вид контроле. Задиркивање у оквирима ове функције може бити укључено у давање комплимената, испољавања захвалности или приликом критиковања и прекоровања. Интерперсоналне функције задиркивања су засноване на грађењу приснијих међуодноса између две индивидуе или одређене друштвене групе, где се путем задиркивања гаји осећај солидарности, док се истовремено изолују потенцијални аутсајдери. У оквиру ове функције друштвене групе путем задиркивања могу и да изграде (имплицитну) хијерархију и статус појединачних чланова (Haugh, 2017: 210).

Укратко ћемо поменути и облике хумора који или произилазе из задиркивања или су по својој природи блиски задиркивању. Шегачење (у оригиналу *banter*) је вид континуираног задиркивања у коме учествују обе стране путем брзих одговора. Јавна прозивка (у оригиналу *put-down*) често не садржи елемент хумора, већ се превасходно заснива на критици, исмевању и сарказму са потенцијалном употребом пејоратива. Само-омаловажавајући хумор (у оригиналу *self-deprecating humor*) је врста задиркивања где сам говорник користи себе као основу за шалу. Сврха оваквих шала није да говорник самог себе понизи, већ да хумором исмева сопствене мане и на тај начин се повеже са својим саговорницима (Dyrel, 2009: 1293–1295).

4. Методологија рада

Када је у питању корпусна анализа хумора постоји мноштво извора који се могу употребити – размене на интернету (приватне и јавне), вицеви, рекламе, стендап комедије, дискурси из филмова и ТВ серија, итд. Нарочити изазов за истра-

живаче јесте објективност приликом прикупљања корпуса⁵. У складу са тим, ТВ квизови представљају специфичну врсту формата који се заснивају на такмичењу где се победник одређује или путем система елиминације или на основу освојене своте новца. Међутим треба нагласити да је квиз *Најслабија карика* један од шоу-програма који одступају од типичног ТВ квиза. Стандардни квиз шоу (нпр. *Желите ли да постанете милионер?*, *Слагалица*, *Златна жица* и сл.) базирају се на смени питања и одговора, дајући минимално времена за „ћаскање“ између питања. Такође, водитељи оваквих квизова дају подршку и храбре такмичаре да пруже свој максимум. Формат *Најслабије карике* даје више простора између рунди питања, како би водитељка разговарала са такмичарима. Управо овај простор пружа могућност водитељки да испољи свој хумор, опаске и критике према такмичарима. Сама структура ћаскања између питања и одговора је следећа (Culpeper, 2005: 47–48):

„1. Водитељка пружа општи увид о рунди и започиње разговор о проналажењу ‘најслабије карике’ (тј. особе која је дала највећи број нетачних одговора). 2. Учесници номинују особу за коју они мисле да је била ‘најслабија карика’. 3. Водитељка разговара са сваким појединцем, нарочито како би истакла њихов (мањак) допринос(а) у квизу. 4. Такмичар са највећим бројем номинација напушта квиз (коментатор у студију открива ТВ публици ко је заправо имао највише нетачних одговора)“.

Поред комуникације са такмичарима, водитељки *Најслабије карике* се у директном обраћању ТВ публици пружа прилика да испољи своје ставове о такмичарима, квизу, општој интелигенцији и другим сличним темама између рунди. Овакав формат је присутан у различитим верзијама квиза (земље где се квиз емитовао). Ми се овом приликом фокусирамо на варијанту квиза из 2020. године у САД-у коју води глумица, комичар и ТВ личност Џејн Линч (енг. Jane Lynch). Од десет сати прегледаног материјала, издвојили смо велики број примера који илуструју различите типове хумора. За потребе рада из корпуса су представљени најрелевантнији примери. Примери су транскрибовани од стране аутора, Милана Тодоровића, неизворног говорника енглеског језика, са високим квалификацијама у предметној области. У обзир су узете епизоде у целини доступне на Јутубу⁶ без превода и титлова на изворном језику. Анализираћемо њихову садржину и представити на које начине водитељка користи хумор.

5. Анализа и дискусија

Хумор је емоција, која се јавља када особа доживи ситуацију из неочекиваног угла. Емоција која из овога произилази је најчешће позитивна и изазива смех (Kolb, 2013⁷). Имајући у виду да су различити видови хумора уско пове-

⁵ За детаље приликом одабира и анализе корпуса, видети Attardo, 2001.

⁶ https://www.youtube.com/channel/UCxIg0D_7rtS-KtgPfgVg/videos (12. 1. 2022).

⁷ У питању је дигитални извор, те број страна није доступан (https://www.researchgate.net/publication/256503346_The_definition_of_humor_A_New_Perspective)

зани и да их је тешко стриктно издвојити, приликом анализе нашег корпуса водили смо се елементима хумора који су доминантни у задатом примеру, на значујући који су пропратни елементи из других типова хумора присутни, где је то било прикладно.

5.1. Шале

Када су у питању шале, оне изостају у свом прототипном облику. Због формата ТВ квиза и атмосфере коју овај квиз промовише (нељубазност зарад забављања публике), шале могу деловати неприкладно или чак контрадикторно. У нашем корпусу приметили смо само један пример који је приближан формату шале:

Shreya, our math teacher. Here's a word problem: if Shreya travels at 5 miles per hour and the exit [Shreya in the background: Oh that's so cold] door's 20 feet away, how fast will she be off the show? Let us know, because with five votes you are the weakest link, goodbye.

Горепоменућа шала базира се на типичним текстовима задатака из математике где су возови чести мотив за решавање проблема и учење различитих типова прорачуна⁸. Контекст брзине путовања возова се преноси на такмичарку која је проглашена за најслабију карику, чиме водитељка приказује своју способност да на изузетно креативан, ако не и округан начин (што сама такмичарка примећује), „избаци“ из даљег такмичења. У задатом примеру имамо основу шале, док је поента саркастично изостављена, на такмичарки је да сама процени, имајући у виду да је професорка математике.

5.2. Хумористичне лексеме и фраземи

Лексеме и фраземи које смо забележили у нашем корпусу су често на граници са игром речи, и обилују сарказмом или задирицавањем. Оно што издваја следеће примере јесте:

(1) Да се путем њих прагматички евоцира значење које одступа од примарног значења речи:

Well... well... well... Gregg, from Hollywood. You are now officially on the Hollywood walk... of shame. With three votes you are the weakest link, goodbye; (*Walk of shame* – повратак кући након везе на једну ноћ у комбинацији са чувеним холивудском стазом славних – енг. *Hollywood Walk of Fame*)

Oh, Vincent! You answered U [refers to a question about vowels he got wrong]. Well I have some bad news – there's no more you in this show. With four votes you are the weakest link. Goodbye; (комбинација нестандартне употребе графеме, тј. фонеме *U* да означава заменицу *you* и конкретног одговора који је такмичар дао)

⁸ Један од најпознатијих проблема овог типа јесте проблем два воза и муве/пчеле која путује између њих: <https://mathworld.wolfram.com/TwoTrainsPuzzle.html> (11. 3. 2021).

Next round we will play for \$75.000 and this sextet – it's not a dirty word people – will become a quintet of quiz players when we come back to The Weakest Link; (реч *sextet* на фонетском плану може да звучи сугестивно, те потенцијално помињање секса у ТВ квизу може бити хумористично)

(2) Да се путем алитерације креира комичан ефекат уз задиркивање или пак вређање такмичара:

Well I've got a half dozen half-wits half-heartedly trying to win \$1.000.000.

[After a contestant left] Is it me or did the room just get a lot smarter? Shreya just left the building empty-handed, to match her empty head, while the lucky seven remain. (У оба примера понављају се исте лексеме узастопно како би њихова значења произвела хумор: *half dozen* [неутрално] *half-wits* [неформално, негативно] *half-heartedly* [неутрално] *trying* – пола тучета будаластих особа половично покушава; *left the building empty-handed* [неутрално], *to match her empty head* [негативно] – напустила је зграду празних руку, што иде под руку са њеном празном главом)

Имајући у виду да је сукобљавање елемената појединачних лексема и фраза кључан у стварању хумора, водитељка квиза *Најслабија карика* то чини на семантичком или фонолошком плану. Тиме што манипулише значењем речи или њиховом фонолошком перцепцијом, има слободу да у исти мах произведе различите прагматичке ефекте који укључују забављање публике, задиркивање и исмевање такмичара.

5.3. Досетке и реплике

У оквиру анализе досетки и реплика, издвојили смо размену реченица између водитељке и такмичара (где се остварио деликатни баланс између хумора, проницљивости и задиркивања) или изјаве водитељке које су деловале нарочито довитљиво у датом контексту:

JL: Tiffany. The Roots drummer Amir Thomson is better known by what name? What did you say?

T: Fred Flinstone.

JL: Oh, for gosh's sake Tiffany, shame on you. And what industry do you work in?

T: Cannabis.

JL: Oh well, that makes a lot of sense now, doesn't it? (Након директног критиковања такмичарке – *shame on you* – зато што је чувеног бубњара групе The Roots помешала са Фредом Кременком, водитељка користи прилику да „спонтано” пита Тифани да подсети публику чиме се бави – производњом и продајом канабиса. Користећи премису (чак и предрасуду) да људи који користе канабис често делују збуњено или замишљено водитељка реторичким питањем просту изјаву претвара у задиркивање)

JL: Tiffany we showed you a picture of curling, the Olympic sport, and you called it chess...

T: I was trying to be funny, I've never seen these things before in my life.

JL: Well you were *hilarious*. Well I have some good news for you, you got a 100%

answers correct when the answer was Tiffany [referring to the jewelry brand].

T: Yey!

JL: Celebrate what you can, Tiffany! (прво посредством интонације речи *hilarious* водитељка уводи један слој ироније који негира покушај такмичарке да спасе свој образ. Затим у наставку кроз привидну похвалу јој честита на успешним одговорима на питања која су посредно повезана са именом такмичарке – Тифани као чувени бренд накита, да би на крају размену реплика завршила крајње саркастично охрабривањем да такмичарка треба да слави своја (мала) достигнућа)

Dreadful, odious, frightful – I just read the Yelp reviews of this last round. (Јелп апликација је платформа на којој туристи остављају своје коментаре и утиске о ресторанима. Имитирајући стил негативних коментара где корисници само нижу пејоративе без додатних објашњења, водитељка обједињује два различита контекста у једну целину)

Досетке и реплике које можемо видети у приложеном корпусу демонстрирају способност водитељке да спонтано искористи дате премисе (претходне грешке такмичара или њихове исказе) како би истакла њихове недостатке или како би показала сопствену довитљивост у комбинацији са горким сарказмом, што је извесна врста карактеристике свих водитеља *Најслабије карике*, независно од земље где се квиз емитује.

5.4. Иронија и сарказам

Иронија и сарказам су прожети кроз већину исказа водитељке *Најслабије карике*, било да су пропратни елеменат досетке или кључни састојак путем којих водитељка исмева учеснике, у неким случајевима на граници увредљивог. Стога је граница између ироније и сарказма још више замагљена у датом контексту. Посматрајмо следеће примере:

You know, I thought my black market root canal would be the most painful thing I'd ever experienced, but you six wonder brains have proven me wrong. (упоређивањем физички болне ситуације са перформансама које такмичари показују, водитељка саркастично пружа критику такмичарима)

Team, being around you all makes me feel infinitely smarter. Thank you. (класичан пример ироније где се евоцира супротно значење од онога што је очигледно – водитељка се не захваљује искрено такмичарима, већ путем ироније указује на то колико су мало знали и успели да допринесу у претходној рунди питања и одговора)

COWARDS! Each and every one of you! The smartest man maybe on the planet and you let him go in the first round. Cause you were afraid to go head to head with him – so you got rid of him! Well done! (пример позитивне ироније – након што их водитељка наизглед оптужује и грди што су избацили најпапетнијег члана из квиза, путем обрта са примесом ироније им честита на постигнућу)

Као што смо већ напоменули, скоро свака интеракција или реченица коју водитељка изусту обилује иронијом и сарказмом. Већина примера презентује

негативну иронију и сарказам. Овим се пружа могућност водитељки не само да диктира темпо рунде и да буде у центру пажње и гледалаца и такмичара, већ јој и омогућује да увек има извесну дозу контроле над такмичарима, јер путем њених коментара и сарказма она може да евоцира грешке такмичара и на тај начин да их мотивише или провоцира. Са друге стране број примера са позитивном иронијом је толико мали да такви моменти изазивају смех и видно олакшање код такмичара.

5.5. Игре речи

Игре речи су обилато присутне у виду једне реплике (у оригиналу: *one-liner*). Делимичан разлог за толику заступљеност игре речи у корпусу се може приписати њиховој популарности у америчкој култури и изузетном креативном потенцијалу када је у питању састављање хумористичних доскочица. Већина игара речи је конструисана око занимања такмичара које водитељка изговара у тренутку када су избачени из даљег такмичења:

Brandon, our former basketball player, unfortunately you fouled out. With six votes you are the weakest link, goodbye.

Tony, our club promoter, you just got bounced from our club. With three votes you are the weakest link. Goodbye.

Katie, our online boutique owner, you've been marked down to 100% off. With two votes you are the weakest link. Goodbye.

Oh Adam... Our pro volleyball player. Your team has blocked your shot at the money. With six votes you are the weakest link, goodbye.

Rachel, our historian – you are history. With three votes you are the weakest link, goodbye!

Игра речи је такође присутна у реторичким питањима које између рунди водитељка изговара како би забавила публику:

Who thinks Halle Berry is a froyo topping? Who thought the bar exam was about making cocktails?

Whose brainbox is full of junk mail? Who took the SAT thinking it was a sitting contest?

Who's a fax machine in an internet world? Who's as dense as the molecule osmium? The densest molecule on the planet, in case you didn't know.

Поред тога што игре речима треба да забаве публику у студију и крај ТВ екрана, оне пружају последњу могућност водитељки да остави утисак на такмичаре који одлазе.

5.6. Алузије

Алузије у квизу *Најслабија карика* се најчешће фокусирају на славне и историјске личности, познате брендове и компаније, или на популарне фил-

мове и трендове. Контрастирањем референце са контекстом квиза (алузије се често користе након што такмичари поклекну у рундама и освоје ниске суме новца), водитељка забавља публику док суптилно провоцира своје такмичаре због мањка знања. Оно што треба истаћи јесте да су алузије инхерентно повезане са америчком културом, што је очекивано, имајући у виду да је овај шоу-програм премијерно приказиван у САД-у.

Who thinks Elon Musk is a cologne? Who tried to study for a paternity test?

Who swims in the shallow end of the gene pool? Who thinks *veni, vidi, vici* are Jersey Shore cast members?

Who's about to be enlisted in the witless protection program? Who thinks Quentin Tarantino is an entrée at Olive Garden?

Who thinks Machu Picchu is a Pokémon character? Who was indecisive, but now they're not so sure?

Who should begin their answers by pleading the fifth? Who's about as high achieving as the Canadian dollar?

Who doesn't hear us laughing at them? Whose theme song is about to be "Bye bye bye"?

5.7. Сукоб регистра

У нашем корпусу смо приметили само један потенцијалан пример сукоба регистра и то на мета нивоу. Наиме овде се дешава сукоб између изговорене фразе и друштвеног контекста у ком је изговорена:

JL: Now Reanna you voted for Danny. Would you like to stick with that vote or would you like to switch to Ashley, it's up to you.

R: I'm usually a nice person, right – but I gotta lay the hammer down right now. Ashley put my name up there, so I gotta give my vote to... to Ashley in this one.

JL: Mmmmm, tit for tat! And I think I can say that on prime time television. Ashley, our former stunt double, it's time for you to take the fall. With two votes, you are the weakest link, goodbye!

Водитељка, коментаришући одлуку Рине да промени свој глас и номинује Ешли само зато што је Ешли номинувала њу, изговара фразу *tit for tat* – у преводу мило за драго. На први поглед нема ништа неуобичајено. Међутим пропратни коментар: „И мислим да ми је то дозвољено да кажем на телевизији у ударном термину“ наговештава да коришћење фразе *tit for tat* има додатно значење. Кључ разумевања сукоба регистра јесте да се погледају саставни елементи фразе појединачно. Реч *tit* у енглеском језику је сленг за женске груди. Сходно томе користећи намерну игру речи у оквиру устаљене фразе, водитељка доводи до сукоба регистра између коришћења сугестивне речи и ограничења које поставља квиз шоу где у публици могу бити деца.

5.8. Задиркивање

Задиркивање и исмевање (које се у одређеним случајевима граничи са вређањем) свеprisутни су у посматраном ТВ квизу. Водитељка користи хобије такмичара, њихове грешке из претходних рунди, њихова занимања, друштвене стереотипе или комбинацију ових фактора како би збијала шале на њихов рачун. У појединим случајевима, када се не обраћа ниједном такмичару понаособ, водитељка пружа коментаре о општем утиску који такмичари и њихово (не)знање остављају на њу – најчешће обојено негативном иронијом, сарказмом, што се огледа и у садржини коментара, који често имају (суптилну) увреду на рачун такмичара.

JL: Angel, now I understand you speak a foreign language that is associated with Star Trek. Could you say The Weakest Link in Klingon?

A: [*speaks Klingon*]

JL: Wow that's a lot of words for just two words. I think that will be a marketable skill. And of course I'm lying to your face when I say that.

JL: Who do you think was the weakest link?

A: Um, I voted for Carlos.

JL: For Carlos. And why did you vote for poor Carlos?

A: It's just a vibe situation, you know.

JL: No real... For no good reason.

A: Yeah, I felt like it.

JL: As I recall, he tried to bank some money and in fact he was successful a couple of times – I don't know that you did. Although you hit that button enough.

Jane Lynch: Ryan.

R: Yes?

JL: How tall are you?

R: 6 feet [*laughs*]

JL: So how many inches is that?

R: Now I know that it's 72.

JL: That's right. You know it's interesting, because most men add inches.

JL: So, Shawdi, you're a nurse, correct?

S: Yes I am.

JL: Oh, I hope you're not an emergency room nurse. You know you took so long you could have answered the question in the next episode.

Well here we are round 4. And now this is the part where I would usually insult your intelligence, but the numbers speak for themselves.

Hey good news you guys! What we could do is – take this video, show it to future contestants about what not to do.

JL: Alayna, what made you think Einstein was the African-American astrophysicist?

A: It was just a scientist that I could think of.

JL: And what do you do for a living?

A: I'm a model.

JL: It's all making sense to me.

6. Закључак

Предмет наше анализе је моћ која стоји у позадини језика. Подразумева изгледе једног човека (или више њих) да спроведу/наметну сопствену вољу, а темељи се на поседовању високог друштвеног статуса, личних квалитета, публициитета и др. Надмоћ у датој ситуацији заснована је на убедљивом, репли бисмо делом и увредљивом језику и свести да се на тај начин утиче на саговорника/такмичара и публику. Као што се може видети, иза хумора лежи доза нељубазности, у одређеним случајевима понижавање такмичара, бојећи већину хумора у *Најслабијој карици* саркастичним нотама. Битан фактор у овој ситуацији јесте сама водитељка за коју се везује атмосфера у квизу. Дакле, примери ироније који прелазе у сарказам најчешћи су у случајевима у којима пошилалац (водитељка) поседује осећај надмоћности над примаоцем (такмичарем/такмичарима)⁹. Реакција је, најчешће, послушност и прихватање, ређе отпор.

У својој анализи оригиналне британске верзије квиза, Кулпепер сугерише да је свака (нељубазна) опаска, шала, слоган и критика повезана за персону коју је Ен Робинсон (енг. Anne Robinson) створила зарад квиза и жеље продуцентата да квиз поприми примесу експлоатације учесника (Culpeper, 2005: 66). Овакав став је потврђен нашом анализом и теоријским виђењем задириковања, где се туђе грешке или лапсуси могу користити као основе за задириковање (Naugh, 2017: 209). Ипак сваку нељубазност треба посматрати кроз призму датог контекста – ТВ квиза као забавног програма. У складу са контекстом *Најслабије карики*, могу се издвојити следећи елементи хумора (Culpeper, 2005: 45): (1) интринзично задовољство: публика се забавља самим наговештајем и потенцијалом агресивније ситуације; (2) воајеристичко задовољство: одређене врсте забавног програма могу да изазову у гледаоцима осећај задовољства јер се експлоатише људска слабост; (3) публика је супериорна: постоји извесна врста самоспознаје и задовољства када посматрамо некога ко је у горој ситуацији него што смо ми сами; (4) публика је безбедна: поткатегорија претходне ставке, где је публика недодирљива, за разлику од такмичара.

У нашем истраживању на корпусу, поред ироније и сарказма, забележене су игре речи, досетке и реплике, хумористичне лексеме и фраземи, задириковања, ређе сукоб регистра и шала. Можемо закључити да се ови односи између језика и моћи заснивају на комуникативној свестраности језика и његовом широком спектру когнитивних, комуникативних, друштвених и идентитетских функција у стварању значења, друштвеној интеракцији и језичким политикама. Иако водитељка веома мудро, елоквентно и брзо реагује на погрешне одговоре такмичара, већина игара речи односи се на професију такмичара којима у тренутку напуштања такмичара водитељка “долива со на рану”.

⁹ ТВ квиз *Најслабија карика* је са истом франшизом први пут емитован у нашој земљи током раних 2000-их, а од 2023. године почиње поново са емитовањем, што може представљати извор за будућа (компаративна) истраживања.

Литература

- Attardo, S. (2000). Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*, 32, 793–826.
- Attardo, S. (2001). *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter
- Davies, C. E. (2017). Sociolinguistic Approaches to Humor. *The Routledge Handbook of Language and Humor* (ed. Salvatore Attardo). New York: Routledge, 472–488.
- Dynel, M. (2009). Beyond a Joke: Types of Conversational Humour. *Language and Linguistics Compass*, 3/5, 1284–1299.
- Dynel, M. (2018). *Irony, Deception and Humour: Seeking the Truth About Overt and Covert Untruthfulness*. Berlin: Walter de Gruyter, Inc.
- Живковић, Д. (2019). Општи односи ироније и сарказма. *Књижевна историја*, бр. 167, Београд: Институт за књижевност и уметност, 197–211.
- Klikovac, D. (2008). *Jezik i moć*, Београд: Biblioteka XX vek.
- Kolb, E. (2013). *The definition of humor: A New Perspective*. <https://www.researchgate.net/publication/256503346_The_definition_of_humor_A_New_Perspective> 6. 2. 2023.
- Culpeper, J. (2005). Impoliteness and Entertainment in the Television Quiz Show: The Weakest Link. *Journal of Politeness Research* 1 (2005), 35–72.
- Long, D. and Graesser, A. (1988). Wit and Humour in Discourse Processing. *Discourse Processes*, 11, 35–60.
- Norrick, N. (1978). From Wit to Comedy: Bisociation and Intertextuality. *Semiotica*, 61, 113–125.
- Norrick, N. (1994). Involvement and Joking in Conversation. *Journal of Pragmatics*, 22, 409–430.
- Partington, A. (2006). *The Linguistics of Laughter: A Corpus-Assisted Study of Laughter-Talk*. Oxon: Routledge Studies in Linguistics.
- Suls, J. (1972). A Two-stage Model for the Appreciation of Jokes and Cartoons: An Information Processing Analysis. *The psychology of humor* (ed. Jeffrey Goldstein and Paul McGhee). New York: Academic Press, 81–100.
- Чупић, Ч. (2002). *Социологија: структура, култура, владавина*. Београд: Факултет политичких наука, Чигоја штампа.
- Filipović, J. (2018). *Moć reči: ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Београд: Zadužbina Andrejević.
- Haugh, M. (2017). Teasing. *The Routledge Handbook of Language and Humor* (ed. Salvatore Attardo). New York and London: Routledge, 204–218.
- Hockett, C. (1977). *The View From Language: Selected Essays*. Athens: University of Georgia Press.
- Holmes, J. and Marra, M. (2002). Over the Edge? Subversive Humor Between Colleagues and Friends. *Humor*, 15, 65–87.

Milan D. Todorović
Nataša A. Spasić

HUMOR AS A WAY OF EXERCISING POWER WITHIN THE CONTEXT OF THE QUIZ SHOW “THE WEAKEST LINK”

In this paper we study the different ways in which humor is utilized in the TV quiz show “The Weakest Link” (the version broadcast in the USA during 2020). The aim of examining humor in this context was to show the way the host uses humor to exercise her position of power over the contestants. We used the theoretical frameworks of Dynel, Culpeper and Haugh to explain the different forms of humor, adding other authors where additional explanations were needed. We can observe the following schemas of humor that the show host uses: (1) the host uses wordplay to (subtly) mock the intelligence and knowledge of the contestants; (2) the host uses the contestants’ vocations and hobbies as a basis for her ironic and sarcastic comments; (3) the host, via metalanguage, jests about the quiz format, the television setting or pop culture in general; (4) the host comments on the interaction between the contestants in a humoristic way.

milan.todorovic@filum.kg.ac.rs
natasa.spasic@filum.kg.ac.rs